

SEITSEMÄN VELJESTÄ
KRIITTINEN EDITIO I

EDITH – SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN KRIITTISET EDITIOT

TOIMITUSNEUVOSTO

Riikka Rossi, puheenjohtaja
Outi Hupaniittu
Sakari Katajamäki
Mikko Keskinen
Ville Kivimäki
Sebastian Köhler
Olli Löytty
Kati Mikkola
Hanna Suutela
Tanja Toropainen

ALEKSIS KIVI -EDITIOIDEN TOIMITUSKUNTA

Jyrki Nummi, puheenjohtaja
Sakari Katajamäki
Petri Lauerma
Juhani Niemi
Kirsi-Maria Nummila
Pentti Paavolainen

HANKETTA OVAT TUKENEET

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Koneen Säätiö
Suomen Kulttuurirahasto
WSOY:n kirjallisuussäätiö

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
PL 259
00171 Helsinki
tiedekirjat@finlit.fi

edith.fi
finlit.fi/kirjat

Aleksis Kivi

SEITSEMÄN
VELJESTÄ

KRIITTINEN EDITIO I

TEKSTI JA KOMMENTAARI

TOIMITTANEET

Jyrki Nummi, päätoimittaja

Sakari Katajamäki

Ossi Kokko

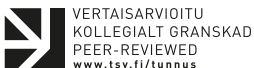
Petri Lauerma

Juhani Niemi

Kirsi-Maria Nummila

Pentti Paavolainen

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
Helsinki ♡ 2026

Teos on Suomalaisen Kirjallisuuden
Seuran nimeämien
asiantuntijoiden tarkastama.

SKS:n julkaisujen kokoelma
kuuluu Unescon kansalliseen
Maailman muisti -rekisteriin.

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURAN TOIMITUKSIA 1508

© 2026 Jyrki Nummi (päätoimittaja), Sakari Katajamäki, Ossi Kokko, Petri Lauerma, Juhani Niemi,
Kirsi-Maria Nummila, Pentti Paavolainen ja SKS

KANSI: Pekka Krankka
TAITTO: Jaana Tarsa | SARJA-ASU: Pekka Krankka
EPUB: Tero Salmén

ISBN 978-951-858-823-1 (nid. osa I)
ISBN 978-951-858-824-8 (EPUB osat I–II)
ISBN 978-951-858-825-5 (PDF osat I–II)

ISSN 0355-1768 (nid.)
ISSN 2670-2401 (verkkojulkaisut)

DOI <https://doi.org/10.21435/skst.1508.1>

Teos on lisensoitu Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International -lisenssillä, ellei toisin mainita.
(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.fi>)

Teos on avoimesti saatavissa osoitteessa
<https://doi.org/10.21435/skst.1508.1>
tai lukemalla tämä QR-koodi mobiililaitteella.

PunaMusta Oy, Tampere 2026

Sisällys

ESIPUHE 6

EDITION TOIMITUSPERIAATTEET 8

Lukutekstin toimitusperiaatteet 8

Kommentaariviitteiden toimitusperiaatteet 9

SEITSEMÄN VELJESTÄ. KERTOMUS 13

Ensimmäinen Luku 14

Toinen Luku 36

Kolmas Luku 55

Neljäs Luku 79

Viides Luku 100

Kuudes Luku 122

Seitsemäs Luku 152

Kahdeksas Luku 177

Yhdeksäs Luku 198

Kymmenes Luku 219

Yhdestoista Luku 239

Kahdestoista Luku 256

Kolmastoista Luku 268

Neljästoista Luku 294

LIITTEET 323

Editiossa käytetyt erikoismerkit ja lyhenteet 324

*Seitsemän veljeks*n tekstiin tehdyt muutokset 326

Esipuhe vuodelta 1873 337

*Seitsemän veljeks*n laitokset ja käännökset 341

Aleksis Kiven elämä • *Ossi Kokko ja Minna Maijala* 359

Aleksis Kiven tuotanto 362

*Seitsemän veljeks*n kielenpiirteitä • *Petri Lauerma* 363

Lähteet 370

Sananselitysten hakemisto 380

Esipuhe

Aleksis Kiven *Seitsemän veljestä* ilmestyi keväällä 1870 Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran novellikirjastossa neljänä erillisenä vihkona. Kivi työsti käsikirjoitusta kymmenen vuoden ajan ja kirjoitti sen kolmeen kertaan uudelleen Siuntiossa emännöitsijä Charlotta Lönnqvistin majatalossa. Yksikään romaanin käsikirjoituksista ei ole säilynyt, ja tiedot teoksen valmistumisvaiheista perustuvat Kiven kirjeissään esittämiin niukkoihin mainintoihin sekä aikalaisten muistikuviiin. *Seitsemää veljestä* on julkaistu 150 vuoden ajan korjailtuna, lyhennettynä ja eri tarkoitukseen toimitettuna kirjana. Käsillä olevan kriittisen edition teksti perustuu alkuperäiseen vuoden 1870 laitokseen. Teksti on varustettu teoksen kiel-
tä sekä asiallisia ja kirjallisia yhteyksiä selittävin kommentein.

Seitsemän veljestä. Kriittinen editio I–II on syntynyt Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran tutkimushankkeen tuloksena. Teos on osa SKS:n Edith – suomalaisen kirjallisuuden kriittiset editiot -yksikössä toimitettavia Aleksis Kiven tuotannon kriittisiä editioita. Aiemmin ilmestyneitä teoksia ovat *Nummisiutarit* (2010), *Kirjeet* (2012), *Kullervo* (2014), Kiven pienoiskomediat *Kihlaus*, *Leo ja Liina* ja *Selman juonet* (2015), *Karkurit* (2017), *Yö ja päivä*, *Lea*, *Alma* ja *Margareta* (2019) sekä *Canzio* (2019). Digitaalisina editioina ovat ilmestyneet *Nummisiutarit* (2011), *Lea* (2020), *Yö ja päivä* (2021), *Kullervo* (2021), *Leo ja Liina* (2022), *Karkurit* (2022), *Margareta* (2023), *Kihlaus* (2024) ja *Alma* (2025).

Kriittisen edition I osan ovat toimittaneet professori Jyrki Nummi (päätoimittaja, Helsingin yliopisto), erityisasiantuntija Petri Lauerma (Kotimaisten kielten keskus, OPH), professori Juhani Niemi (Tampereen yliopisto) ja dosentti Pentti Paavolainen (Helsingin yliopisto) sekä Edithin toimituspäällikkö Sakari Katajamäki, tutkija Ossi Kokko (1969–2019) ja vanhempi tutkija Kirsi-Maria Nummila.

Edition kommentaariviitteisiin liittyviä kartoitus-, kirjoitus- ja toimitusvaiheita on tehty pitkän ajan kuluessa Edithin muiden editiohankkeiden rinnalla. Tutkijat Hanna Karhu ja Kati Karvinen ovat tehneet työn tärkeitä varhaisvaiheita vuosina 2015–2017. Kokko on toiminut kommentaariviitteistä yleisesti vastaavana tutkijana vuoteen 2019 saakka ja Nummila tämän jälkeen. Erityisvastuu kirjallisuudentutkimukseen liittyvistä viitteistä on ollut edition päätoimittaja Nummella.

Edithin tutkimusavustajina edition ensimmäisen osan työvaiheisiin ovat osallistuneet Veera Ihatsu, Milla Juhonen, Anni Karvinen, Okko Katajamäki, Elina Kela, Henna Keränen, Anni Kohvakka, Henri Korko, Tommi Laine, Paavo Manninen, Otto Peltokangas, Jenny Perttola, Anni Teppo, Frida Wikblad ja Quingbo Xu-Susiluoto. *Seitsemän veljeksien* ensipainoksen alustava transkriptio on laadittu vuonna 2012 SKS:n jäsenten Aleksis Kivi -talkoissa. Edition käsikirjoituksen kommentointivaiheessa Edithin toimitusneuvostoon ovat kuuluneet toimituksen ulkopuolisina jäseninä Outi Hupaniittu, Sari Kivistö, Sebastian Köhler, Tuomas M. S. Lehtonen, Olli Löytty, Minna Majjala, Tanja Toropainen ja Risto Turunen.

Helsingissä 29. heinäkuuta 2026

Jyrki Nummi
Sakari Katajamäki
Petri Lauerma
Juhani Niemi
Kirsi-Maria Nummila
Pentti Paavolainen

Edition toimitusperiaatteet

Edition ensimmäinen osa koostuu Aleksis Kiven romaanin *Seitsemän veljestä* tekstikriittisesti toimitetusta tekstistä ja sitä täydentävistä kommentaariviitteistä. Edition ensimmäiseen osaan sisältyy myös Kiven teosta taustoittavia liitteitä, joissa annetaan tietoa muun muassa tekstiin tehdyistä muutoksista, teoksen kielestä sekä *Seitsemän veljeks*en laitoksista ja käännöksistä. Kriittisen edition toisessa osassa syvennytään muun muassa *Seitsemän veljeks*en aihepiireihin, rakenteeseen ja esitystapaan liittyviin kysymyksiin, valaistaan romaanin taustoja sekä kartoitetaan teoksen myöhempiä vaiheita 1800-luvulta nykypäivään.

Lukutekstin toimitusperiaatteet

Edition toimitettu teksti pohjautuu Aleksis Kiven *Seitsemän veljeks*en ensipainokseen *Seitsemän veljestä. Kertomus*. Kertomus ilmestyi alun perin neljänä vihkona Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran keväällä 1870 julkaiseman Nowelli-Kirjasto-sarjan ensimmäisenä julkaisuna. Teoksen saaman kielteisen arvostelun vuoksi Suomalaisen Kirjallisuuden Seura päätyi julkaisemaan jäljelle jääneet alkuperäiset vihot yhteen sidottuna kirjana, johon oli liitetty taustoittava ja puolustava esipuhe. Kirja ilmestyi vasta Kiven kuoleman jälkeen keväällä 1873. Edition lukuteksti perustuu teoksen ensipainokseen. Teosta ei painettu Kiven elinaikana uudelleen, eikä siitä nykytiedon mukaan ole säilynyt kirjailijan itse laatimia käsikirjoituksia.

Kiven tiedetään työstäneen kertomustaan usean vuoden ajan ja muokanneen sen ainakin kolmesti kokonaan uudestaan. Jo vuonna 1866 Kivi mainosti kirjaa muun muassa *Kanervala*-runoteoksensa takakannessa nimellä *Seittemän miestä*. Kirjallisen teoksen syntyä ja vaiheita käsitellään lisää edition toisen osan luvuissa »Vastaanotto», »*Seitsemän veljestä* Kiven kielen ja editoinnin päätepiteenä», »Teoksen julkaisuhistoria» ja »Kanoninen *Seitsemän veljestä*».

Edition toimitettu teksti pohjautuu pääosin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran vuonna 2012 järjestämässä Aleksis Kivi -talkoissa laadittuihin ensipainoksen tekstin transkriptioihin, jotka on toimituksessa

vertailtu ja tarkistettu. Mahdollisten ensipainokseen painotyön yhteydessä päätyneiden muutosten kartoittamiseksi on transkription pohjana käytettyä ensipainoksen kappaletta vertailtu merkki merkiltä kahteen muuhun ensipainoksen kappaleeseen, mutta eroavuuksia ei löytynyt. Tiedot teoksen painetuista versioista annetaan liitteessä »*Seitsemän veljeks*en laitokset ja käännökset» (s. 341–358).

*Seitsemän veljeks*en teksti esitetään nykylukijalle mahdollisimman pitkälti ensipainosta vastaavassa mutta helposti luettavassa asussa. Ensipainoksen kieliasua on haluttu seurata, jotta nykylukijalle välittyisi kuva Kiven kielestä, jossa muun muassa sanojen kirjoitusasut vaihtelevat ja välimerkkien käyttö on osin epäsäännöllistä. Eräitä ensipainoksessa käytetylle fraktuura-kirjasimelle tyypillisiä piirteitä on muutettu johdonmukaisesti, kun fraktuura on vaihdettu antiikvaksi. Esimerkiksi w on muutettu kauttaaltaan v:ksi. Lisäksi on korjattu sellaiset tapaukset, joissa ensipainoksessa esiintyvä muoto on tulkittu tahattomaksi virheeksi, kuten ladontavirheeksi. Tekstiin tehdyt muutokset ja muut toimitukselliset ratkaisut esitetään yksityiskohtaisesti liitteessä »*Seitsemän veljeks*en tekstiin tehdyt muutokset» (s. 326–336).

Editiossa ensipainoksen vertailukohtana on myös Aleksis Kiven *Koottujen teosten* ensimmäisessä osassa julkaistu E. A. Saarimaan toimittama teksti (SKS, 4. painos, 1944). Saarimaan laitokseen verrattuna Kiven tekstiä on tässä editiossa muuteltu vähemmän ja tehdyt muutokset on osoitettu seikkaperäisemmin. Näin lukijalla on mahdollisuus muodostaa oma käsityksensä muutosten laadusta. Aiempien editorien Kiven teoksiin tekemiä muutoksia on käsitelty kootusti *Nummisuutarien* kriittisessä editiossa (Katajamäki 2010). *Seitsemän veljeks*en ensipainosta voi tarkastella kuvina Kansalliskirjaston julkaisuarkisto Doriasta.

Kommentaariviitteiden toimitusperiaatteet

Edition kommentaariviitteissä selvitetään *Seitsemän veljeks*en yksittäisiä ilmauksia ja tekstikohtia. Tätä yleisemmällä tasolla teoksen kielellis-kirjallisia piirteitä käsitellään edition ensimmäisen osan liitteessä »*Seitsemän veljeks*en kielenpiirteitä» sekä edition toisen osan luvuissa »Sanan mahti» ja »*Seitsemän veljestä* Kiven kielen ja editoinnin päätepisteenä». Sananselitysten lisäksi kommentaariviitteissä tuodaan esiin kirjallisiin teksteihin ja suulliseen perinteeseen liittyviä yhteyksiä ja avataan muita kulttuurisia ja historialliseen aikakauteen liittyviä seikkoja.

Kommentaariviite alkaa paikannustiedolla, joka sisältää selitettävän tekstialueen sivuperusteiset rivinumerot ja tekstikohdan kursiivilla (ns. lemma). Kahta sanaa laajemmat tekstikohdat on lyhennetty ilmoittamalla viitteen kattaman tekstialan alku ja loppu ja osoittamalla poisto

kahdella pitkällä viivalla (esimerkiksi »seitsemän vertaa enemmän» lemana *seitsemän* – *enemmän*). Paikannustietojen jälkeen seuraa selityso-osa, joka voi koostua merkityksen selityksestä, sitaat(e)ista, lähdetekstin referaatista tai muusta selityksestä.

Teoksen kieltä selitetään lähinnä silloin, kun ilmaisu ei ole enää käytössä tai sen merkitys poikkeaa nykyisestä tai on mahdollisesti muutoin epäselvä. Erilaisia sananparsia ja muita sanontoja kommentoidaan myös silloin, kun ne eivät ole aivan tavanomaisessa muodossaan tai kun voidaan olettaa, että lukija ei välttämättä tunnista niitä sananlaskuiksi tai muiksi vakiintuneiksi ilmauksiksi. Tällaisissa tapauksissa varsinaista merkityksenselitystä ei yleensä anneta. Kun sanalla on tekstissä useita merkityksiä, käytetään selityksissä merkintätapaa »tässä:» (esimerkiksi: *ehkä* tässä: »vaikka«).

Sanojen ja muiden ilmausten etymologisia taustoja ei esitetä, mutta esimerkiksi ruotsinkielinen esikuva voidaan mainita, mikäli tämän katsotaan selventävän merkitystä. Verrattava ilmaus annetaan merkityksenselityksen jälkeen sulkeissa seuraavasti: *jälkeentulevainsa* »jälkeläis-tensä, jälkipolvien» (vrt. ru efterkommande). Kun kommentaariviitteessä mainittu muunkielinen ilmaus on selitettävän tekstikohdan kanssa samanmerkityksinen, ei sen merkitystä selitetä erikseen.

Valtaosa teoksen selitettävästä sanastosta on peräisin suomen murteista ja muusta kirjoitusajankohdan puhutusta kielestä. Sanan murteellista taustaa ei mainita kommentaariviitteessä erikseen, ellei tiedon katsota erityisesti selventävän tekstiä tai annettua merkityksenselitystä. Näin voi olla esimerkiksi silloin, kun romaanitekstin dialogissa käytetyn ilmauksen tarkoituksena on osoittaa henkilöhahmon muista poikkeavaa taustaa ja kielenkäyttöä. Esimerkiksi sanaan *toatto* liitetty kommentaariviite sisältää merkityksenselityksen (»isä, taatto») lisäksi tiedon asun savolaismurteisuudesta.

Kommentaariviitteissä annetaan tietoa teoksen pohjateksteistä kuten *Raamatusta* ja muusta kirjallisuudesta sekä suullisen perinteen teksteistä. Pohjatekstien valinnan rajausperiaatteena on kielellinen yhtenevyys, niin sanottu kielellinen merkitsin (markkeri). Toisin sanoen kommentaarissa on selitetty lähtökohtaisesti sellaisia yhteyksiä, jotka voidaan selvästi liittää kielelliseen muotoon, sanaan tai muuhun ilmaisuun. Pelkästään temaattisen juonen tai aiheen tasolla näkyviä yhteyksiä käsitellään pääosin edition toisessa osassa.

Pohjatekstien valinnassa on painotettu teoksen aikalaishorisonttia ja Kiven tuntemaa kirjallisuutta. Tukena on käytetty Viljo Tarkiaisen (1949) laatimaa Kiven käyttämien kirjojen luetteloa. Jos kommentoidulla tekstikohdalla on yhtymäkohtia useaan lähteeseen, mainittujen lähteiden valinnan perustana on yleensä käytetty yhtäältä sitä, missä lähteessä on eniten yhtenevyyttä kyseiseen romaanitekstin kohtaan, ja

toisaalta sitä, kuinka tunnettu, laajalevikkinen ja muihin teksteihin vaikuttanut lähde on. Viimeksi mainitun periaatteen nojalla esimerkiksi *Raamattu* on valittu usein selittäväksi lähteeksi, vaikka vastaavia kohtia olisi löydettävissä hengellisestä kirjallisuudesta laajemminkin. Näin ollen kommentaariviite, jossa esitetään jokin tekstienvälinen yhteys vertaa-huomautuksella (vrt.), ei pyri osoittamaan, että mainittu lähde olisi ainoa mahdollinen pohjateksti, vaan että mainitusta tekstistä löytyy selvästi samankaltaisuutta.

Kiven tuntema ja hänen käytettävissään ollut kaunokirjallisuus oli usein ruotsinkielistä. Kun kommentaariviitteessä siteerattu pohjateksti on muun kuin suomenkielinen, annetaan sen jäljessä suomennot. Suomentajien lähteenä on käytetty teosten myöhempiä suomenkielisiä käännöksiä. Kääntäjien etunimistä annetaan tilan säästämiseksi alkukirjaimet. Tarkemmat tiedot teoksista löytyvät edition lähdeluettelosta.

Historiallista ja kulttuurista taustaa kommentaariviitteissä on selitetty silloin, kun voidaan olettaa, että jokin historiallinen seikka kuten lakiperusteinen käytäntö, vanha mittayksikkö tai vanhaan agraarikulttuuriin liittyvän työvälineen käyttö ei ole enää nykyään yleisessä tiedossa.

Kommentaariviitteiden välille on tehty joitakin ristiviittauksia, jotta tekstikohtien tai sanojen merkitysten väliset yhteydet olisivat helpommin havaittavia. Sananselityksissä kommentaariviite on sijoitettu ainoastaan ensimmäisen esiintymän yhteyteen. Lukijan apuna teoksessa on selitettyjen sanojen aakkosellinen hakemisto, jonka avulla löytyy sivu, jossa ensimmäinen esiintymä ja kommentaariviite ovat.

Suomen kielen sanojen merkityksiä on tarkistettu muun muassa *Suomen murteiden sanakirjasta* (osat *a–nysäveitsi*), Suomen murteiden sanakirjasta ja *Nyky-suomen sanakirjasta*. Sananselityksiä laadittaessa on hyödynnetty laajasti myös muuta suomen kielen sanaston lähdeaineistoa kuten *Vanhan kirjasuomen sanakirjaa* (*a–puusäkki*), Kotimaisten kielten keskuksen vanhan kirjasuomen ja varhaisnyky-suomen aineistoja sekä suomen kielen etymologista sanakirjaa *Suomen sanojen alkuperä* 1–3. Lisäksi on käytetty Kotimaisten kielten keskuksen Kaino-aineistopalvelua, jonka varhaisnyky-suomen korpuksen aineistosta tärkeimmiksi lähteiksi nousevat suomalais-ruotsalaisiksi muunnetut ruotsalais-suomalaiset sanakirjat (Europaeus 1853, Ahlman 1865). Tärkeä aikaista kielenkäyttöä kuvaava lähde on myös Lönnrotin suomalais-ruotsalainen sanakirja (1866–1880). Ruotsin ja suomenruotsin sanastoa on tarkistettu erityisesti teosten *Svenska Akademiens Ordbok* (SAOB), Dalinin *Ordbok öfver svenska språket* (1850–1853) ja *Ordbok över Finlands svenska folk-mål* verkkoversioista. Tukena on käytetty myös Kansalliskirjaston Digitaaliset aineistot -palvelua. Kiven sanaston tutkimuksen peruslähteenä on käytetty E. A. Saarimaan teosta *Selityksiä Aleksis Kiven teoksiin* (1964).

Hengellisen kirjallisuuden peruslähteenä editiossa on käytetty vuonna 1853 painettua *Raamattua (Biblia, Se on Koko Pyhä Raamattu)*, koska se muistuttaa useimmiten kirjoitusasultaan ja sananvalinnoiltaan Kiven tekstiä. *Raamatun* kirjojen nimistä ja niiden lyhenteistä käytetään selvyyden vuoksi nykyisiä muotoja, esimerkiksi »Laulujen laulu» (Laul. I.), ei »Korkea veisu». Toinen kommentaariviitteissä huomattavan paljon siteerattu hengellinen teos on *Suomalainen Wirsi-Kirja (WK)*.

Suullisen perinteen aineistoina tärkeimpiä ovat Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkiston perinteen ja nykykulttuurin kokoelma (entinen Kansanrunousarkisto), Kielipankissa sähköisesti julkaistut aineistot ja *Suomen Kansan Vanhat Runot* -julkaisu (SKVR) sekä Kotimaisten kielten keskuksen Kielipankissa ja Kaino-aineistopalvelussa julkaistu Sananparsikokoelma.

Käytetyt lähteet ilmoitetaan kommentaariviitteissä silloin, kun esitetty tieto on suoraan lähteestä tai kysymys on esimerkiksi muistitiedosta. Silmäiltävyyden helpottamiseksi ja säilyttämiseksi yleistiedon lähteitä ja usein toistuvia sanakirja-, arkisto- ja korpuslähteitä ei kommentaariviitteissä kuitenkaan anneta vaan ne ilmoitetaan yleisesti edition lähde-luettelossa. Lisätiedon lähteitä kommentaariviitteissä ei anneta.

Seitsemän veljestä.

Kertomus.

ENSIMMÄINEN LUKU.

5 Jukolan talo, eteläisessä Hämeessä, seisoo erään mäen pohjaisella rin-
teellä, liki Toukolan kylää. Sen läheisin ympäristö on kivinen tanner,
mutta alempana alkaa pellot, joissa, ennenkuin talo oli häviöön mennyt,
aaltoili teräinen vilja. Peltojen alla on niittu, apila-äyräinen, halkileik-
kaama monipolvisen ojan; ja runsaasti antoi se heiniä, ennenkuin joutui
10 laitumeksi kylän karjalle. Muutoin on talolla avaria metsiä, soita ja erä-
maita, jotka, tämän tilustan ensimmäisen perustajan oivallisen toimin-
nan kautta, olivat langenneet sille osaksi jo ison-jaon käydessä entisinä
aikoina. Silloinpa Jukolan isäntä, pitäen enemmän huolta jälkeentule-
vainsa edusta kuin omasta parhaastansa, otti vastaan osaksensa kulon
15 polttaman metsän ja sai sillä keinolla seitsemän vertaa enemmän kuin
toiset naapurinsa. Mutta kaikki kulovalkean jäljet olivat jo kadonneet
hänen piiristänsä ja tuuhea metsä kasvanut sijaan. – Ja tämä on niiden
seitsemän veljen koto, joiden elämänvaiheita tässä nyt käyn kertoilemaan.

Veljesten nimet vanhimhasta nuorimpaan ovat: Juhani, Tuomas, Aapo,
20 Simeoni, Timo, Lauri ja Eero. Ovat heistä Tuomas ja Aapo kaksoispari
ja samoin Timo ja Lauri. Juhanin, vanhimman veljen, ikä on kaksi-
kymmentä ja viisi vuotta, mutta Eero, nuorin heistä, on tuskin nähnyt
kahdeksantoista auringon kierrosta. Ruumiin vartalo heillä on tukeva
ja harteava, pituus kohtalainen, paitsi Eeron, joka vielä on kovin lyhyt.
25 Pisin heistä kaikista on Aapo, ehkä ei suinkaan harteivin. Tämä jälkim-
mäinen etu ja kunnia on Tuomaan, joka oikein on kuuluisa hartioittensa
levyyden tähden. Omituisuus, joka heitä kaikkia yhteisesti merkitsee,
on heidän ruskea ihonsa ja kankea, hampun-karvainen tukkansa, jonka
karheus etenkin Juhanilla on silmään pistävä.

30 Heidän isäänsä, joka oli ankaran innokas metsämies, kohtasi hänen
parhaassa iässään äkisti surma, kun hän tappeli äkeän karhun kanssa.

5 *pohjaisella* ›pohjoisella, pohjoisen puoleisella›.

8 *teräinen* ›iso- ja runsastähkäinen›.

8 *apila-äyräinen* ›apilan reunustama, apilapenkereinen›.

11 *tilustan* ›tilan› (vrt. tilus, tilukset).

12 *kautta* tässä: ›johdosta, vuoksi› (vrt. ru genom).

12 *ison-jaon* Suomessa toteutettiin 1700-luvun puolivälin jälkeen maanjakouudistus, isojako. Sen periaatteena oli, että kylän maat jaettiin kapeiden sarkojen sijaan yhtenäisiksi talokohtaisiksi lohkoiksi. Hämeen ja Uudenmaan tiloista suuri osa oli jaettu vuoteen 1808 mennessä. Omistukset vakiinnuttanut isojako suoritettiin maan laadun mukaan niin, että viljelemisen kannalta heikkoa maata sai suhteessa enemmän kuin hyvää.

13–14 *jälkeentulevainsa* ›jälkeläistensä, jälkipolviensa› (vrt. ru efterkommande).

15 *vertaa* ›kertaa›.

25 *ehkä* tässä: ›vaikka›.

27 *Omituisuus* ›erityispiirre, ominaisuus›.

28 *hampun-karvainen* ›vaalea, hampunvärinen›. Vrt. myös hampukkuidun karkea laatu.

Molemmat silloin, niin metsän kontio kuin mies, löyttiin kuolleina, toinen toisensa rinnalla maaten verisellä tanterella. Pahoin oli mies haavoitettu, mutta pedonkin sekä kurkku että kylki nähtiin puukon viiltämänä ja hänen rintansa kiväärin tuiman luodin lävistämänä. Niin lopetti päivänsä roteva mies, joka oli kaatanut enemmän kuin viisikymmentä karhua. – Mutta näiden metsäretkiensä kautta löi hän laimin työn ja toimen talossansa, joka vähitellen, ilman esimiehen johtoa, joutui rappiolle. Eivät kenneet hänen poikansakaan kyntöön ja kylvöön; sillä olivatpa he perineet isältänsä saman voimallisen innon metsä-otusten pyyntöön. He rakentelivat satimia, loukkuja, ansaita ja teerentarhoja surmaksi linnuille ja jäniksille. Niin viettivät he poikuutensa ajat, kunnes rupesivat käsittelemään tuliluikkua ja rohkenivat lähestyä otsoa korvessa.

Äiti kyllä koetti sekä nuhteilla että kurilla saattaa heitä työhön ja ahkeruuteen, mutta heidän uppiniskaisuutensa oli jäykkä vastus kaikille hänen yrityksillensä. Oli hän muutoin kelpo vaimo; tunnettu oli hänen suora ja vilpiton ehkä hieman jyrkkä mielensä. Kelpo mies oli myös hänen veljensä, poikien oiva eno, joka nuoruudessaan oli uljaana merimiehenä purjehtinut kaukaiset meret, nähnyt monta kansaa ja kaupunkia; mutta näkönsäpä kadotti hän viimein, käyden umpisokeaksi, ja vietti ikänsä pimeät päivät Jukolan talossa. Hän silloin usein, veistellen tunteensa viittauksen mukaan kauhoja, lusikoita, kirvesvarsia, kurikkoja ja muita huoneessa tarpeellisia kaluja, kertoili sisarensa pojille tarinoita ja merkittäviä asioita sekä omasta maasta että vieraista valtakunnista, kertoili myös ihmeitä ja tapauksia raamatusta. Näitä hänen jutelmiensa kuultelivat pojat kaikella hartaudella ja painoivat lujasti muistoonsa. Mutta yhtä mieluisasti eivät he kuululleetkaan äitinsä käskyjä ja nuhteita, vaan

1 löyttiin ›löydettiin›.

9 pyyntöön ›pyyntiin, metsästykseen›.

10 ansaita ›ansoja›.

10 teerentarhoja Teerentarha on pieni ansa-aitaus, jossa lintu ei mahdu levittämään siipiään noustakseen lentoon ja paetakseen.

12 tuliluikkua ›tuliasetta, pyssy›.

12 otsoa ›karhua›.

13 saattaa tässä: ›johdattaa, neuvoa›.

15 vaimo tässä: ›nainen›.

17–18 uljaana – – kaupunkia Vrt. Homeroksen *Odyssia* (1819, I:1–3, ruots. M. Wallenberg): »Sångmö! förtälj om den Mannen, den mångförslagne, som irrat / Vida omkring, så snart han förstört det heliga Troja, / Många människors seder har känt och städer beskådat (– –).» – »Retkiä miehen kekseliään, runoneito, sa kerro / kauan harhailleen pyhän Troian kaatamatiellä! / Kansat, kaupungit monet nähdä hän sai, tavat oppi (– –).» (Homeros *Odyssia* 1924/1990, I:1–3, 1, suom. O. Manninen).

19 ikänsä ›elämänsä›.

20–21 tunteensa – – mukaan ›tunnustelemalla, käsituntumalla›.

21 kurikkoja ›pyykkikarttuja, puunuijia›.

22 huoneessa ›talossa, taloudessa›.

16–24 Kelpo – – raamatusta Vrt. sokea runonlaulaja Homeros.

24–25 kuultelivat tässä: ›kuuntelivat›.

25 muistoonsa tässä: ›muistiinsa, mieleensä›.

1 olivatpa kovakorvaisia vallan, huolimatta monestakaan pieksiäis-löylystä. Useinpa kyllä, huomattessaan selkäsaunan lähestyvän, vilkasi veliparvi karkutielle, saattaen tämän kautta sekä äitillensä että muille murhetta ja kiusaa, ja sillä omaa asiaansa pahentaen.

5 Tässä olkoon kerrottu eräs tapaus veljesten lapsuudesta. He tiesivät kototalonsa riihen alla kananpesän, jonka omistaja oli eräs eukko, kutsuttu »Männistön muoriksi»; sillä hänen pieni mökkinsä seisoj männistössä lähellä Jukolaa. Johtui kerran veljesten mieleen paistetut munat, ja päättivät he lopulta riistää pesän ja lähteä metsään nauttimaan saaliistansa. He täyttivät myös päätöksensä, tyhjensivät pesän ja läksivät yksimielisesti metsään, kuusi veljestä; Eero pyöri silloin vielä äitinsä jalkain juurella. 10 Mutta koska he ehtivät erälle solisevalle ojalalle pimeässä kuusistossa, rakensivat he valkean äyräälle, käärivät munat ryysyihin, kastoivat ne veteen ja panivat paistumaan kihisevään tuhkaan. Ja kun herkut olivat viimein kypsyneet, söivät he maittavan atrian ja astelivat siitä tyytyväisinä kotiansa taas. Mutta kotomäelle ehdittyä, kohtasi heitä hirmumyrsky; 15 sillä olipa jo heidän tekonsa tullut ilmi. Männistön muori ärhenteli ja riehui, ja kiivaalla katsannolla kiirehti veljeksiä vastaan heidän äitinsä, kädessä vinkuva ruoska. Mutta eivätpä mielineetkään pojat käydä kohden tuota vihuria, vaan kääntyivät takaisin ja pakenivat jälleen metsien turvaan, huolimatta äitinsä huudoista.

Meni nyt päivä, meni vielä toinen, mutta karkureita ei kuulunut; ja tämä heidän viipymisensä saattoi äitin lopulta kovin levottomaksi; ja vihansa muuttui pian murheeksi ja säälin kyyneliksi. Hän läksi heitä etsimään, etsi metsät ristiin rastiin, mutta löytämättä lapsiansa. Saipa asia 25 yhä kamalamman muodon ja vaati viimein kruununmiehiä käymään asiaan käsiksi. Sana saatettiin jahtivoudille, joka viipymättä kokoonkutsui koko Toukolan kylän ja sen ympäristön. Ja nyt läksi joukko sekä nuoria että vanhoja, naisia niinkuin miehiäkin, jahtivoudin johtamana, 30 pitkänä rivinä urkkimaan ympäri metsää. Ensimmäisenä päivänä etsivät he läheisimmillä tienoilla, mutta ilman toivottua seurausta; toisena päivänä siirtyivät he kauemmas, ja koska astuivat korkealle mäelle,

2 vilkasi ›juoksi vikkelästi, pinkaisi›.

3 saattaen tässä: ›aiheuttaen, saaden aikaan, tuottaen›.

3 tämän kautta ›tällä tavoin, näin› (vrt. ru härigenom).

9 riistää ›ryöstää›.

10 täyttivät ›toteuttivat›.

12 koska ›kun›.

13 valkean ›nuotion, tulen›.

18 katsannolla ›katseella›.

20 vihuria ›myrskytuulta, tuulispäätä›.

26 kruununmiehiä ›viranomaisia›.

27 jahtivoudille Jahtivouti oli vakinaisia virkamiehiä avustanut henkilö, joka vastasi metsän- ja riistanhoidosta.

30 urkkimaan ›etsimään›.

näkivät he etäältä erään suon partaalta sinisen savupatsaan kiertoilevan
ylös ilmaan. Tarkasti merkitsivät he suunnan, josta savu suitsusi, ja sitä
kohden jatkoivat he retkensä taas. Viimein likemmin jouduttuansa kuu-
livat he äänen, joka lauloi seuraavalla tavalla:

»Elettiinpä ennenkin,
Vaikk' ojan takan' oltiin,
Ojapuita poltettiin
Ja ojust' olta juotiin».

Silloinpa Jukolan emäntä, kuultuansa laulun, ilahtui suuresti; sillä hän
tunsi sen poikansa Juhanin ääneksi. Ja kumahteli usein metsä tulinuijan
paukkeesta; josta kaikesta etsijät nyt varmaan havaitsivat lähestyvänsä
karkulaisten leiriä. Siitä antoi jahtivouti käskyn piirittämään pojat ja sit-
ten heitä lähenemään hiljaisuudessa, mutta pysäymään kuitenkin matkan
päähän heidän majapaikastansa.

Tapahtui niinkuin hän käski. Ja koska joukko, piirittäin veljekset kaikin
puolin, oli heitä likeynyt noin viisikymmentä askelta, seisautui se silloin;
ja ilmestyi nyt seuraava näky: Rakettu oli kiven juurelle havuista pieni
koiju, jonka ovella makasi Juhani sammaleisella sijalla, katsellen ylös
pilviin ja lauleskellen. Kaksi, kolme syltää koijusta loimotti iloinen valkea,
ja sen hiilistössä korventeli Simeoni ansalla pyyttyä teereä päivälliseksi.
Aapo ja Timo no'etuilla kasvoilla – sillä olivatpa he äskettäin olleet tont-
tusilla – paistelivat nauriita kuumassa tuhassa. Pienen saviropakon par-
taalla istui äänetönnä Lauri, tehden savikukkoja, härkiä ja uljaita varsoja;
ja oli hänellä heitä jo aika rivi kuivamassa sammaleisen hirren kyljellä.
Mutta tulinuijaa paukutteli Tuomas: sylki maakivelle vahtoisen syljen,

1 kiertoilevan tässä: »kiemurtelevan».

3 likemmin »likemmäksi, lähemmäksi».

8 Ojapuita »ojassa lionneita puita».

9 olta »olutta».

6–9 »Elettiinpä – – juotiin» Vrt. *Kanteletar* (I:14): »Elettiin meillä ennen, Oltihin ojan takana, Ojapuita poltettiin, Ojavettä keitettiin (– –)» Vrt. myös »Elettiinpä meillä ennen, / asuttiin aikoinani, / juotiin ojasta vettä (– –)» (SKVR VII:2757).

12 tulinuijan Tulinuija on leikki, jossa paukutellaan kivillä hehkuvia hiiliä.

13 varmaan »varmasti».

15 pysäymään »pysähtymään».

18 likeynyt »lähentynyt, lähestynyt».

19 Rakettu »valmistettu, rakennettu».

20 koiju »maja» (vrt. ru koja).

21 syltää Sylki on vanha pituusmitta, 1,78 metriä.

22 hiilistössä »hiiloksessa».

22 pyyttyä »pyydettyä».

23–24 tonttusilla »piilosilla».

24 tuhassa »tuhkassa».

24 saviropakon »savikuopan, savirapakon».

27 maakivelle Maakivi (vrt. ru jordsten) on maan pinnassa kiinteästi oleva iso kivi.